

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Cursus studiorum monasticorum, sive series sublimium disciplinarium - Cod. Ettenheim-Münster 99-110

Logica s. ars cogitandi - Ettenheim-Münste 101 - Philosophia eclecticica

Cartier, Gallus

[S.l.], [18. Jahrh.]

[Caput] septimus

[urn:nbn:de:bsz:31-110938](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-110938)

neis argumentis probavero, nec tu is te de- 203.
dere, sed partem negantem mordicus tenere
velis: tuum erit argumenta mea refellere,
et negationis, si quam habes, rationem red-
dere: alioquin nullus esset probandi finis,
quantoquidem, utajunt, plus negaret asi-
nus, quam probaret Philosophus.

Hoc de Lois Dialecticis plusquamla-
tis, de quibus fortè per totam vitam ne
vel somnians quidem cogitabimus, ubi
questio aliqua nobis disutienda erit:
nec tamen, cum tot celebres viri de iis men-
tionem fecerint, illos omnino proterere
volumus.

§. Septimus.

De Sophistarum fallaciis.

188.

Sophista nomen initio perhono-
rifiam fuit, non sicut ac Magi, Astro-
logi, Tyranni, et alia hujusmodi, quae
sols hominum, qui iis insigniti fuerunt,
vitiò, in malam partem postea sumi coe-
pere. Sophistes enim à Sapientià, quam
profitebatur, fuit denominatus: sed
multi Sapiens nomine ad suum aliis
faciendum abusi, artem illam omnium
odio et despectui exposuere.

In hoc ergo Sophista à Sapiente dif-
ferre videtur, quòd ille ex fucata falsa-
que Sapientià quæstum captet, et malit
Sapiens videri, quam esse; Sapiens vero
è contra veritatis studio teneatur, eam
defendat; nec tantum non mentiatur
sed etiam aliorum mendacia et fallaci-
as detegat, ac refellat.

Omnis porro cavillatio vel fallacia
Sophistarum vel in dictionibus posita
est, vel in cogitationibus. Prior diu-

204. tur Grammatica; posterior vero Logica
vocari potest.

Grammatica fallacia vel in equivo-
co seu ambiguo vocabulo sita est; ut si dica-
tur, aliquod Sydes est Leo: ergo rugire po-
test; vel in ambiguo sermone, sive, ut Gra-
ciajunt, amphibologia, ut istud Crauli
responsum,

Cæsus Halim penetrans magnam pervertet opum
vim.

Incertum enim, quenam hinc duce-
nda sit conclusio; an ista: Ergo Cæsus flumi-
um Halim superans hostium opes subvertet;
an illa: Cæsus propriarum opum jacturam
faciet. Utrumque enim Crauli responsò per-
inde continetur.

Ad ambiguitatem quoque pertinet
interrogatio multiplex, cui simplicii respon-
sione satisfieri non potest. Ut si quis qua-
rat, an Aristoteles sit Philosophus, et Phi-
losophorum Princeps? Enimvero aliud est
querere, utrum sit Philosophus? De quo nul-
la est controversia; an Philosophorum Prin-
ceps? De quo potest esse dubium.

Magis adhuc ineptæ sunt cavillatio-
nes, quæ in accentu vel genere dictionis
consistunt: ut si quis v. g. vitiligitet
circa hanc vocem populus, quæ, ubi foemi-
nini generis est, et primam Syllabam longam
habet, arborem significat; cum vero primam
habet brevem, ac masculini generis est, ho-
minum multitudinem denotat.

Sed hæc omnia et similia enigmata sunt
commatis; majorem attentionem meren-
tur fallacia seu Sophismata Logica; quæ
ad aliquot capita hoc ordine reduci so-
lent.

Sophisma primum.

205.

189.

Aliud probare, quam quod est in quaestione.

Hoc Sophisma nuncupatur ab Aristotele Ignoratio elenchi, id est, ignoratio ejus, quod in adversario est reprehendendum et contra eum probandum. Inter disputandum incalesimus, cum tamen saepe numero alter alterum haud intelligamus. Ex animi perturbatione, ex mala fraude adversarius nostris ea affingimus, quae ab eorum mente sunt alienissima, quae facilius et majori cum plausu illos contorere possumus; his consecutiones adscribimus, quas ex ipsorum opinionibus deduci posse, inepte arbitramur, etsi illas consecutiones ipsi meti rejiciant et perneget.

Utinam Aristoteles, qui hujus vitii sollicitus nos commonefecit, in eo fugiendū aequè sollicitus fuisset. Veterum Philosophorum sententias, quas impugnavit, mala plerumque fide retulit. Parmenidem et Melissum redarguit, quod unum duntaxat compositionis principium in corpore naturali agnoscerint; cum tamen hi duo Philosophi vel de materia sola omnibus corporibus communi, non excludenda ipsius forma seu partium suarum ad se se invicem dispositione et situ; vel de principio efficiente, seu prima causa, Deo solliciti, sint intelligendi.

Veteres inuasit, quod nullam inter rerum corporearum principia privatiōni assignarint; idosque hae de causa velut crassos et hebetes ^{exagit} ~~exagit~~. Sed quis adeo coecus, qui non videat idud, quod huc ab eo velut quoddam ad haec usque tempora latens arcantum proponitur, a nemine

206. prorsus potuisse ignorari? cum omnino sit im-
possibile, ut quis non videat, materiam, ex
quâ v.g. mensa fit, mensam nondum fuisse,
antequam mensa facta fuerit.

ⓓ Dd

85

Equidem veteres mystici huius Aris-
totelici principii nullam fecere mentionem,
quod illud ad investigandam rerum naturam
nullius usus esse ultro siverent; cum mani-
festissimum sit, non melius cognosci, quo-
modo e.g. horologium fiat, quamvis scia-
tur, materiam, ex quâ horologium cons-
truendum erat, prius non fuisse horologi-
um. Et verò, ubi Statuarius idem v.g. qui,
ut tyronem suum suspendenda statua artem
doceret, hoc principio, à quo Aristoteles
rerum naturalium, seu corporearum expli-
cationem ordiri iubet, ante omnia illud im-
buat, hisque eum complectet: heus tyro!
oportet te, in ipso artis vestibulo, sive, quòd
ut Mercurius a te fiat et suspentur, eligere
debeas marmor aliquod, quod nondum sit
Mercurius quidam.

Perperam igitur Aristoteles Antiquis
objecit ignorationem principii illius, quod
ab ipsis ignorari non potuit; quamvis meri-
tò illud neglexerint, quod ad explicandam
rerum naturam illud nihil omnino prodesse
ultro perspectum habuerint?

190.

Sophisma secundum.

Id supponere, quod est in questione.

Hoc Sophisma in Scholis petitio prin-
cipii nuncupatur: cum nempe id, quod in
questionem venit, ac principio seu initio
queritum est, petitur, sive assumitur
tanquam certum, quod recte rationi vel
maximè adversari evidens est; cum in om-
ni probatione Medium ipsa questione
probanda seu conclusione et clarius et notius

esse debeat. Huius tamen Sophismatis ipse 207.
Aristoteles merito postulari videtur, dum
terram centrum Universi occupare sequenti
argumento aperit:

Gravia ad centrum Universi naturaliter
feruntur, à quo levia recedunt:

Sed experientia constat, gravia ad centrum
terrae ferri, à quo levia recedunt:

Ergo idem est centrum terra cum centro Uni-
versi.

Evidens est, Aristotelem in hoc argu-
mento in Majore manifestam principii
petitionem nobis obtundere. Conimus equi-
dem, gravia terra centrum petere; sed un-
de Aristoteles resurrit, eadem gravia ad Uni-
versi centrum ferri, nisi supponat, at in-
eptè, unum idemque esse Universi et terra
centrum? quod tamen est ipsa conclusio,
qua erat probanda, et quam tamen ipse non
probat.

Ad istud quoque Sophisma merito
reducuntur pleraque argumenta illa, quae
vulgares Philosophi adhibent ad genus quod-
dam exoticarum Substantiarum in rerum
naturam invehendum, quas formas subs-
tantiales nuncupant. Haec, iuxta ipso, cor-
porea quidem sunt, et à materia educta,
attamen corpora non sunt; quod certe nul-
lo pacto assequi mente valeamus. Ajunt
quidem, quod, nisi huiusmodi forma subs-
tantiales admittantur in rerum naturam,
nuda futura sit generatio: sed manifes-
tum est, eos huc supponere, quod vel ma-
ximè ipsi esset probandum, scilicet, huius-
modi formas ad generationem corporis
aliquis esse necessarias; cum tamen talis
generatio ex successiva partium corporea-
rum dispositione explicari possit sine.

208. Suppositione novarum Substantiarum illarum, quae nunquam sunt aut esse possunt; cum natura novas Substantias progignere non possit; idem creationem revolet, quae ad solum Deum spectat.

191.

Sophisma Tertium.

Causam assignare, quae Causa non est.

Hoc Sophisma in Scholis minuat^{ur} à non causâ pro causâ; cum scilicet in causa loco affertur, quod tamen causa non est.

In illud iterum lapsus videtur Aristoteles, quando ex remotis, nihilque probantibus causis Mundum esse perfectum probare conatus est: Mundus perfectus est, inquit, quia continet corpora; corpus perfectum est, quia habet tres Dimensiones; tres Dimensiones perfectae sunt, quia tria sunt omnia; tria autem sunt omnia, quia voce Omnis non utimur, quando res unica est aut etiam bina, sed solummodo quando sunt tres. Hoc pacto sane etiam probari potest, quod minima atomus, imò vacuum ipsum, si datur, aqua perfecta sint ac totus Mundus; atomus enim et vacuum non minus ac Mundus tribus Dimensionibus constant, id est, in longum latum et profundum expanduntur. Tantum ergo abest, ut hoc argumentum suo Aristoteles Mundum esse perfectum probet, quin è contra verum est, corpus quia corpus essentialiter esse imperfectum, Mundique perfectionem in hoc duntaxat consistere, quod creaturas in se contineat, quae corpora non sunt sed Spiritus.

Vanitas quoque et Superbia nostra loquens etiam in istud Sophismatis genus nos agunt praecipites. Quia enim ignoran-

2
86

tia et insuitia nostra nos pudet, maledimus, 209.
rerum, de quibus consubimur, imaginarias,
fictitias, atque generales, quae nihil dicunt,
effingere causas, quam fateri, nos eas igno-
rare. Hinc virtus illa magnetica ferri
attractiva in magnete, purgativa in Sena,
Soporifica in papavere: Hinc, inquam,
nomina illa facultatum, Sympathia,
Antipathia, occultarum Qualitatum
et cetera hujusmodi, quae ad rerum natu-
ralium cognitionem obtinent potius, quam
proveniunt.

Sophisma Quartum.

192.

Imperfecta enumeratio.

ut si quis dicat: Titius capite Damna-
tus est, vel sua culpa, vel pravitate Ju-
diciam: imperfecta est enumeratio: nam
id etiam falso sed invictis improborum ho-
minum testimonio, aut aliis modis po-
tuit audivere.

Sophisma Quintum.

193.

De re aliqua promittiare ex eo,
quod illi tantum per accidens convenit.

Hoc Sophisma in Scholis dicitur fat-
lacia accidentis: cum nempe alicui rei
simpliciter et absolute tribuitur, id, quod
ipso tantum per accidens convenit. Hinc
tot adversus Stibium seu Antimonium vo-
ciferationes, quasi ab arte medendi velut
noxium esset amandandum, quia ali-
quando imperite porrectum quibusdam
noceat.

Hinc etiam nostrae aetatis Aetholi-
ci rudibus plebejis aliisque imbellibus
persuasere, diaboli commenta esse Sane-
torum invocationem, reliquiarum cultum,
orationes pro defunctis; eo quod abusus
et superstitiones quaedam in sancta haec

210.

exercitia ab omni antiquitate confirmata
inreperunt: quasi vero rebus optimis ini-
quus usus malitiam affricare posset.

In hoc etiam vitium labimur, cum
simplices rerum occasiones verarum cau-
sarum loco habemus. Sic perperam Re-
ligioni Christianae imputaretur tot milli-
um hominum strages, qui maluerunt an-
quinem suum effundere, quam Christum
negare. Non enim Religioni Christianae,
non Martyrum constantia adscribenda
sunt haec caedes, sed Ethnicorum iniquitati
et immanitati.

194.

Sophisma Sextum.

Argumentatio à sensu divisò
ad sensum compositum: vel à sen-
su composito ad sensum divisum.

Primum in Scholis nuncupatur falla-
cia divisionis; alterum fallacia composi-
tionis. En utriusque exempla:

Christus Dominus patrata à se mira-
cula in Evangelio referens, ait: coeci vident,
claudi ambulant, surdi audiunt, &c. Hoc
autem solummodo verum est, si ista lu-
mantur divisim, non conjunctim, id est,
in sensu divisò non composito. Nam coeci
non vident, quamdiu coeci sunt; nec surdi
audiunt, quamdiu surdi sunt; sed illi, qui
aliquando et prius coeci erant, modo autem
amplius coeci non sunt, vident, &c.

Eodem sensu dicitur Deus in Sacris
Scripturis impios justificare, non quod illos
pro justis habeat, qui adhuc sunt impii; sed
quod gratia sua illos efficiat justos, qui
prius fuerant impii.

È contra sunt quaedam propositio-
nes, quae vere non sunt, nisi in sensu com-

7
87

211.
posito. e.g. S. Paulus ait, maledicos, fornicatores, avaros, non intraturos regnum Coelorum; non tamen aperit, nullum eorum, qui haec peccata perpetraverint, fore salvandum; sed tantum eos, qui in iisdem perseveraverint, nec ad Deum conversi fuerint, à regno coelorum esse excludendos.

Patet igitur, ab uno sensu ad alium hinc Sophismate transiri non posse; eoque e.g. malè ratiocinari, qui in peccatis perseverantes sibi coelum spondent, ex eo, quòd Christus venerit peccatores salvos facere; atque in Evangelio dicat, mulieres peccatrices Thariseos procepuras in regno coelorum: quia non venit peccatores salvos facere, quamdiu manent peccatores; sed docere modum, quo desinant esse peccatores.

Sophisma Septimum.

198.

Argumentari ab eo, quòd est verum secundum quid, ad id quòd est verum simpliciter; et vice versa.

In Scholis hoc Sophisma dicitur fallacia seu Sophisma à dicto simpliciter ad dictum secundum quid, et vice versa. Ut e.g. si quis ex eo, quòd praecepta Dei solius naturae viribus divinam gratiam destitutis impleri non possunt, illa simpliciter et absolute impossibilia pronuntiet; talis enim argumentatur à dicto secundum quid, sive ab eo, quòd secundum aliquem duntaxat modum verum est, ad dictum simpliciter. È contrario, si quis dicatur bonus cum addito v.g. bonus pictor, ex eo, quòd sit bonus simpliciter: mala futura est consequentia: siquidem ducetur à dicto simpliciter ad dictum secundum aliquem modum; nam ex eo, quòd quis sit bonus simpliciter, minimè sequitur, quòd sit bonus pictor. ubi notandum, quòd, cum homo dicatur bonus

Simpliiter attributum bonus cadat in Subjec-
tum homo: sed cum dicitur bonus pictor, vox
bonus non afficit Subiectum homo sed attribu-
tum pictor.

Hae sunt praecipua Sophismatum, quae
in vita ac Societate humana passim occurrunt
genera. Solvuntur autem Sophismata 1°
cum fallacia detegitur, id est, cum explicatur
homonis ambiguitas, multiplexque sensus distin-
guitur. 2° cum Sophisma videtur et con-
tenuitur. 3° cum questio alio detorquetur,
et Adversarius ad novam questionem expenden-
dam ex occasione traducitur. Sed prima dunta-
taxat Solvendi Sophismatis ratio vero sapienti
convenit; nec posterioribus, nisi raro, et cum
aliter Sophista pervicacia vinci non potest
utendum. Nam ad eas artes ipsi quoque Sophis-
ta ac mala fidei homines saepe confugiunt;
qui cum validis Adversariorum rationibus
urgeti se indequaque sentiunt, questionem
propositam declinant; novisque et proorsus
extraordinarias difficultates substitunt; aut
ambages quaerunt; vel contemptu aliquo tan-
tum seu in visione, additis quandoque disteris,
respondent; ut sic ipsi inter imperitos tri-
umphent, et Adversarios suos in contemptum
adducant; aut, si fieri possit, ad iracundiam
provocent: quia tunc sui minus compotes
effecti rationum harum obliviscuntur,
aut earum vim minus percipiunt: nam
Impedit ira animum, ne possit cernere
verum.